

شیخ نورالدین قوتابی و برا بچووکي

مهلا محمدهدی کوئی

بیستون محمد علی

ماموستا شیخ نورالدین کوری (حاجی مهلا عبدالله) ی جهلی زادهیه له سالی ۱۸۸۲ زاینی له شاری کۆیه هاتوته دونیاوه دایکی خاتو (زهینهب) ه نازناوی جه زینهیه دهستیکی بالایی هه بووه له هوندنه وهی شیعو زمانی فارسی و عهره بی به بهلاغه ته وه زانیوه . بنه ماله ی ئەم زاته له (۳۰۰) سی صد سال له مهو بهر وه خهریکی زانست و زانیاری ثابنی بووون بهر بهر کانی په کی ته وای نه خوشیه کانی ناو کۆمهلیان کردوه به تابهقی نه خوینده واری و جادوو گهری له ژر پهرده ی ثابته وه . باوکی زوری خوش و بستوه جارنکیان مهلا ی گه وری برای دینی که واکه ی شیخ نوروری تهر بووه روو له باوکی ده کاو ده لی نهو شیخه چ شیخیکه که وای تهر بوو له ناوا ؟ جی به جی باوکیان وه لأمی ده داته وه ده لی : نهو شیخه برای تویه وه کو نووره له چاوه

تاریخی ئاده میزاد (دهر الانسان) Anthropozoic دا داناوه جیکه له م سهرده مانه دا مروف پهیدا بووه .
تیبی :

هیوادارم که له ووتاریکی داهاتوودا به دورودریژی باسی جینی قهبلاندنی که فرو بوو بهر ده کان بکه م ، که نه مهش بیکه به کی بنچینه بی به بو قهبلاندنی ته مهنی وهخته حیوتی به کان .

- سهرچاوه کانی ئەم ووتاه :
- ۱ - الجیولوجیا للجمع ' تألیف، عادل حاتم جوزی من منشورات وزارة الثقافة والاعلام / دار الرشید للنشر سلسلة الكتب العلمية (۶) دار الحرية للطباعة / بغداد ۱۹۸۰
 - ۲ - مبادئ علم الأرض (الجيولوجيا) تألیف :- دكتور جلال الدين حافظ عوض - دكتور يحيى محمد انور دكتور محمد العربي فوزي جامعة الاسكندرية - دار المعارف بمصر / ۱۹۶۱
 - ۳ - جيولوجية شمال العراق / تألیف الدكتور فاروق صنع الله العمري والدكتور علي صادق طبع بمطابع مؤسسة دار الكتب للطباعة والنشر جامعة الموصل / ۱۹۷۷
 - ۴ - معجم مصطلحات البترول والصناعات النفطية انگلیزي عربي تألیف احمد شفيق الخطيب مكتبة لبنان / ۱۹۷۵

The New Encyclopedia Britannica Volume 7
15TH EDITION
1973 - 1974

سهره‌تای خویندنی له سوخته‌خانه‌ی : (حاجی فقی) محمدهدی رومی) دهست پی‌کردوه دواى ئەمه له‌ك برای گه‌وره‌ی «مه‌لامحمدی کۆبی» که ناسراوه به مه‌لای گه‌وره خویندووینی ئیجازه‌ی عیلمی له‌و وه‌رگرتوه . پاش وه‌رگرتنی ئیجازه‌ی عیلمی به‌پله‌به‌کی زۆر به‌رز ، ژنیان بو‌خواستوه له‌سالی ۱۹۰۸ ی زاینی فاطمه‌ی کچی شیخ‌م‌عروفی شیخ عبدالکریمی کۆبیان بو‌هیناوه ئەم‌کاته له‌گوندی (هه‌ره‌جه‌)ی نزیک هه‌ولێر دانیشتون .

پاش ئەوه‌ی مه‌لا عه‌بدوللای باوکی کۆچی دوا‌ی ده‌کات مه‌لای گه‌وره هه‌ست ده‌کا که هه‌ندی نا‌حه‌ز خه‌ریک ده‌بن برابه‌تیان ئیک بدن وه شوین گرتنه‌وه‌ی باوکیان به‌هه‌ل ده‌زانن ، چونکی دایکیان جیاواز بووه ، له‌به‌رئه‌وه مه‌لای گه‌وره به‌ ماموستا شیخ نووری برا بچوکی ئەلی : نوورالدین ئەگه‌ر برا گه‌وره‌بیت ده‌وی فەرموو وه‌ره له‌جی‌ی باوکیان دانیشه‌ چوونکی ئەم‌کات له‌به‌ر زانایی و خوینده‌واری به‌رزی عالم و نیام و مه‌لای کۆبه بووه وه به‌یمان بیت هه‌ر خه‌مه‌ت بکه‌م خو ئەگه‌ر قه‌بوولیش نا‌که‌ی خو‌شه‌ویستم شتیکی وا نه‌که‌ی نا‌حه‌زمان پی‌خۆش بیت و برا بچوکی باش به‌ . . .

شیخ نووری هه‌ردوو ده‌ستی کاکی ئەگوشی و کرنووشی بو‌ده‌باو ئەلی جه‌نابت پیش ئەوه‌ی برام بی تو ماموستای منی و له‌سه‌ر ده‌ستی جه‌نابت ئیجازه‌م وه‌رگرتوه ئەوه‌ری شانازیمان له‌شوین باوکه‌م دانیشی ئەو روژگارانه‌م له‌یاد ناچی که خۆتان له‌گه‌ل ماندوو ده‌کردین و منو قوتایی به‌ ئاوه‌له‌کاغت به‌یه‌ک چاو ته‌ماشاهه‌ کردو ئاموزگاربت ده‌کردین ، ئاوه‌له‌کانیش ئەمانه بوون :

- ۱ - مه‌لا صدیق کوری مه‌لا عه‌بدوللای نازه‌بنی پاش وه‌رگرتنی ئیجازه‌ی عیلمی کلیه‌ حقوق ته‌واو کردوه بووه به‌حاکم .
- ۲ - مه‌لاصادق کوری مه‌لا ئەحمه‌د پاش ئەوه‌ی ئیجازه‌ی عیلمی وه‌رگرتوه بووه به‌مفتی رانیه دوا‌ی بووه به‌ ماموستای ده‌رس گوتنه‌وه له‌مزگه‌وتی مه‌لاجامی له‌ کۆبه .
- ۳ - مه‌لا عبدالرحمن : پاش وه‌رگرتنی ئیجازه‌ی عیلمی بو‌دار المعلمین چوووه پاش ته‌واوکردنی بووه به‌ماموستا دوا‌ی ناسراوه به‌ عبدالرحمن شه‌ره‌ف .
- ۴ - مه‌لا عه‌لی باداوه‌بی : له‌گوندی باداوه بو‌وه‌رگرتنی عیلم هاتوته کۆبه پاش وه‌رگرتنی ئیجازه‌ی عیلمی بووه به‌ ماموستای مزگه‌وتی مناره له‌ کۆبه .

ئیت‌ له‌م روژه‌وه تا دوا‌ی ژانیان دلیان لیک نه‌شکاوه وه‌کو باوکه‌ کور وه ماموستا سوخته بوون .

له‌سالی ۱۹۱۹ به‌که‌م قوتابخانه‌ی سه‌ره‌تایی له‌کۆبه کرایه‌وه زۆر له‌کۆنه‌په‌رسته‌کان وه له‌ژێر په‌رده‌ی ئابنه‌وه و وه هه‌ندیک له‌نه‌فامیه‌وه به‌به‌ره‌کانیان کردوو سه‌ره‌رای ئەوه‌ی منداله‌کانی خۆبیانیان نه‌ده‌نارده قوتابخانه‌ پرۆپاگنده‌شیان دژی قوتابخانه‌ ده‌کرد له‌م‌کاته‌ش دا جه‌نابی مه‌لا گه‌وره له‌کۆبه قاضی بوو و فه‌رمایی بو مه‌لا عبدالرحمن شه‌ره‌ف ده‌رکرد که بیی به‌ به‌ریوه‌به‌ری ئەم قوتابخانه‌یه و شیخ نوورالدین بیی به‌ماموستای وانه ووتنه‌وه له‌روژی ۱۹۲۱/۹/۲۱ فه‌رمانه‌که ده‌رچو ئەم ۳سی‌پیاوه ناودارانه به‌رامبه‌ر به‌م هوموو کۆنه‌په‌رستانه وه‌ستان و بو‌هه‌موو دانیشتوانی کۆبه‌یان روون کرده‌وه که قوتابخانه‌ چ ده‌وریکی کاری‌گه‌ری هه‌یه بو‌پیش‌که‌وتن و ووریا بو‌ونه‌وه جه‌نابی مه‌لا نه‌ک هه‌ر کوره‌که‌ی نارده قوتابخانه به‌لکو نه‌جیه‌ی کچی‌ی نارد ئەمه له‌خۆی دا به‌نیسه‌ت ئەمه‌سه‌رده‌مه شورشیک بوو . شیخ نوورالدین پانزه‌ سال له‌م قوتابخانه‌یه ئەم وانه‌ی ده‌ووتنه‌وه کوردی ، عه‌ره‌بی ، ئابنی ئیسلام ، له‌سال ۱۹۲۳ جه‌نابی مه‌لای گه‌وره بوو به‌ ئەندامی ئەنجومه‌نی دامه‌زراندنی عیراق (مجلس تأسیسی) له‌ به‌غدا شیخ نوورالدین کرا به‌ جیگری واته قاضی بو‌ماوه‌ی شه‌ش مانگ سه‌ره‌رای ماموستایه‌تی قوتابخانه‌ی دوا‌ی ئەوه‌ی روژی دوو وانه‌ی ده‌گوتوه ده‌چو بو دادگا بریاره‌کانی زۆر راست و دورست بوون تا کوئیشتاش بریاره‌کانی له‌ سجلا‌تی دادگای کۆبه ماون بو‌وینه جارێکیان محاکمه‌به‌یه‌ک ده‌کاو به‌پی‌ی یاسای ئەم‌کات و پاش د‌لنایی خۆی بریارێ له‌سه‌ر ده‌دا پاش ئەوه‌ی سه‌ره‌نجامی بریاره‌کان ده‌ئیررینه هه‌ولێر بۆلای حاکمی (منفرد) که خوا لی‌خۆش بوو «مه‌عروف جیاوک» ده‌بی ئەویش به‌بی‌ چاو پ‌د‌اخشاندن و لی‌وردبوونه‌وه راسته‌وخۆ ره‌ددی ده‌کاته‌وه‌وه ده‌یگه‌رینه‌وه کۆبه و وینه‌ش ده‌دا به‌ وه‌زاره‌تی عه‌دلی‌یه دیسان شیخ نوورالدین سوور ده‌بی له‌سه‌ر بریاره‌که‌ی و ده‌چینه هه‌ولێر (حاکمی منفرد) مه‌عروف جیاوک ده‌بینی و پی‌ی ده‌لی ئەم ده‌عوایه‌ت بو‌چ ره‌ز کردوه ئایا فلان ماده‌ت خویندووته‌وه ؟ تکیا به‌فه‌رموون با بیت و لی‌ی وورد بینه‌وه . پاش ئەوه‌ی ماده‌ قانونی‌یه‌که ته‌ماشاهه‌کن و لی‌ی ده‌کۆلنه‌وه مه‌عروف جیاوک هه‌ل‌ده‌ستی ناوچه‌وانی شیخ نوورالدین ماچ ده‌کاومصافحه‌ی له‌گه‌ل ده‌کاو داوا‌ی لی‌ بووردنی لی‌ ده‌کات وه‌دانی پیا‌نا که هه‌یج نه‌ی خویندبووه‌و ووتی

۷ - ده زانی که سبکی که نی به وهك جه نابی مه لای گه وره وا شره زای قانون نی بویه به نی ۳ و دو ره فزم کرد ئیر شرت نو دهرس بیت له مه و دووا هموو شتت به ووردی نجوئنه وهو جی به جی باشکویه که دوا به دوا ی ره دده که بو وه زاره تی عه دلی به ده نووسی ده ست به جی ده ی نیری شیخ نوورالدین دوا به دوا ی نه وه به مه عرروف جیاؤک ده لی هموو میزه به سه ریک یه ک نین نه میزه به سه ره ی نه م بریاره ی داوه قوتابی مه لای گه وره یه و شره زای یاسایه پاش نه مه دوستایه تیان زور به هیز ده نی و نه لی به راستی دانیشتوانی کویه زور به یان روشنیرن نه توانم بلیم کویه خوئی له خوئی دا قوتابخانه یه کی تاییه تیه جینگای شانازی کردنه وه من که حاکم و اچا کترین دهرس له م کویه یه وه رگرت نه ویش نه ویه له مه و دوا فیری نه وه ی کردم که له هموو خوئیدنه وه کام وورد بم هیچ شیک پشت گوی نه خم وه له خورا بریار نه دهم دووباره سوپاستان ده که مه وه .

شیخ نوورالدین پاش پانزه سال دهرس و تنه وه گواستراوه بو گوندی خوران له ناوچه ی خوشناوه تی له وی یه که م قوتابخانه ی سه ره تابی کراوه پاش نه مه ی فه رمانی بوونه به ریوه به رایه تی نه م قوتابخانه ی بوده رکرا وه کو سه ربازیکی نه ناسراو به نی سی و دوو رووی کرده گوندی خوران و سه ره رشتی قوتابخانه کی کردو ده ستی کرد به دهرس و تنه وه ماوه یه که له وی ماوه پاش نه وه ی جه نابی مه لا کچی دوا نی کرد نه مهش له سال ۱۹۴۳ بوو بریار دردا که شیخ نوورالدین بیی به جیگری نه وه وه هر خوشی بوو به ماموستای مزگه وتی مه لانه سه دی باپیری وه له وی ژماره یه کی بی نه ندازه قوتابی لی بوو له هموو ناوچه کانی کوردستان بوئی هاتون ناچار بوو که خوئی دهرسیان پی بلی و نه م دهرسانه ی ده ووتنه وه : -

زمانی کوردی ، تفسیری قورئان ، نحو و صرفی ابن الحجر ، تفسیری بیضاء ، علم المنطق وه نه م مه لایانه خواره وه له ژیر ده ستی نه و ئیجازه ی عیلمی مه لایه تیان پیدراوه : -

- ۱ - مه لا مه عرووفی کوری حاجی سوله یمانی مه ربوانی
- ۲ - مه لا نه حمه دی مه لا عه زیزی پشده ری
- ۳ - مه لا ئیبراهیمی شیخ نجم الدینی بیراوه
- ۴ - مه لا فتح الله شوان ئیامی مزگه وتی خادیم له کویه
- ۵ - مه لا مسته فای کوری طه های ئاوماری
- ۶ - مه لا شیخ محمه دی خوشناوه تی
- ۷ - مه لا ره ئووفی سه لیم ئاغای کویی

- ۸ - مه لا محمدرامین کوری عبدالکریمی کویی
 - ۹ - مه لا عه لی ملا عبدالرحیمی ئیامی مزگه وتی کونه جمعه
 - ۱۰ - مه لا صالح ئیامی مزگه وتی مفتی له کویه
- له بهر شره زایی و زیره کی و ناسراوی شیخ نوورالدین له هموو ناوچه کانی کوردستان نه گهر مناقه شه یه که بکرا با وه له نه نجاما نه گه یشتبانه نه تیجه یه که ده هاتنه لای نه وه ده بان کرد به حه که م و مسأله که یانی بو یه که لا ده کردنه وه وه نه وه ی نه و بریاری له سه ر دابا هموو لایه که پی ی رازی ده بوون و له سه ری دهر ویشتن چونکی چونکی جینگای باوه ری هممولایه که بوو . نه وه ی شایانی باسه خوالی خوش بوو تا کو مرهیش نانی فه قی یایه نیو مه لایه تی نه خوارده وه به لکو به به رو بوومی باخچه کانیان له چنارؤک و جه لی ژباوه هندی سالیس برنجیان کردوه له دهم رووباری قهره نیاغا نه ده شتی بیتون ، واته ژانایان زور ساده و نه مروو نه ژی بووه سه ره رای نه وه ش چاوتیرو به میوانداری بووه .

خوالی خوش بوو زور ئاشنایه تی هه بووه له گهل ماموستای نه مر پیره میرد هه رده م ئاگانان لیک بووه زور له گفتو گویه کانیان له روژنامه ی زین بلاو کراونه ته وه له ته مووزی ۱۹۳۵ له لایه ن پیره میرده وه به خیر هاتنیکی گهرم کراوه وه له ژماره ی نه م مانگه وا باسی کراوه .

شیخ نوورالدین زور ته رده ست بووه له وه لام دانه وه دا وه لامه که شی مایه ی دلخوش هموو گوی گران بووه جار نیکیان له خزمت (سیداحمدی خانقاه) ده بیت له که رکوک پاش نه وه ی زور خزمت نه کپین دوا نی هه لده ستن برؤن ده گنه ده رگای دهره وه جه نابی (سید احمد) به شیخ نوورالدین نه لی نوورالدین به خوا پیم خوش بوو به ردنیکت به شوئندا هه لده م (شیخ نوورالدین) یش ده ست به جی وه لامی نه داته وه نه لی خوزیا تو س به ردت هه بوایه نه و جا به ردنیکت بومن هاویشتا شیخ دی زانی سید احمد ژنی مردوه وه ره به نه ، ده بیته پی که نین و ده لی دهره وستان نایم .

شیخ نوورالدین زور ئاره زووی چاخواردنه وه ی هه بووه جار نیکیان له قوناعیک ده بن و یه کی له براده ره کانی له گه لا ده نی شوو خه ویان نایه ت چایه یان بو سازه ده ن دوا ی نه وه ی چا ده خونه وه شیخ نه فه رموی چای که بو براده ره که م بین چایه چی یه که هه رچا دینی کاتیک ماندوو ده نی ده لی یا شیخ نه م براده ره ت زگا و نه بوو خو من دستم شل بوون براده ره کی

میژوی ژبانی
هونهرمندی
(ژن)
شهریفة ئاغای
نهر

شهریفة ئاغای هونهرمندی سوار چاکی کورد تا
(شیرین) کچی (بیوی) کوری (کهلق) یه له خیلێ ههرکی
به شهریفة شهرۆ ناوبانگی ده رکردبوو له نیو خیلێ که بیداو له
هونهرمندی ئه و ساری کوردا وهک کاویس ئاغای ، عهلی مه
پالانی ، عزیز ئاغای قهوان ، حمهه ئاغامه ندو حه سوو حه
کۆر .

شیرین له پاییزی سالی ۱۸۹۵ دا له رینگادا له دایک ده بیته
خیلێ که یان له کویستان به ره و گه رمیان ده گه رانه وه دایکی ش
ناوی (بهگی) بووه .

شیرین هه ر له مندالیه وه په روه رده ی ئاوو هه وای خو
سازگاری کویستانه دلفرینه کانی کوردستان بووه وهک گه
مه رگه وه رو ده شت و ده شتی پراندیزو چارچه لی هه رکیان که
به هه شتیکی سه ررووی زه مین . . .

شیرین تانه مه تی (۱۲) سالی جلی ئافره تان ده پۆشی و
پاشدان جلی ئافره تان فری ده داو قزه جوانه که ی ده پری و
پیاوان له به رده کات و چه کیش هه لده گری و ده بیته شوان
ده م شوانی به وه بو دل خو ش کردن و دامرکاندنه وه ی داخی
ده روونیه وه به لاوک خه م وده رده و په ژاره ی دلی خو ی
رشتوه .

هه لی دایه و ووی به خوا هه ر ناوبه دی به که بومه به لام چابه کان بو
شیخه . . ! ده بیته پی که نین .

کوچی دوانی شیخ نورالدین .

له ته مووزی سالی ۱۹۵۲ له گه رانه وه ی بوماله وه شیخ
نووچی نه داو ده که وی به ریکه وت ناوچه وانی به دیواریکی
به رامبه ری ده که وی و ده بی به برین له مه کاته دا ده رزی نه خو شی
که زاز له نه خو شخانه ی کۆیه ناییت برینه که ی وورده وورده
ته شه نه ده کاو چاک نایته وه پاش چه ند روژیک ده ی به ن بو هه ولیر
له ویت پاش ته داویه کی زور دیسان چاره ی ناکریت
له نه خو شخانه دیته ده ره وه خانویه کی بو به کری ده گرن هه موو
روژ دکتور هه موو شو ی ده کا به لام به بی سوود .

تواناشیان ناییت بیه ن بو ده ره وه یان شوینیکی که بو
چاره سه ری تاکو شه ی چوارشه مووی ۱۹۵۵/۸/۲۰ گیانی
پاکی به خاکی کوردستان ته سپیری و هه ر له گه ل بیستنی وه فانی
زوربه ی دانیشتوانی کۆیه و ده وروپشتی به ره و پیری ته رمه که ی
دین و .

ژماره یه کی زور له رو شنبیرو ناودارو پیاوه ئاینی به کانی هولیر
له گه ل ته رمه که ی دین بو کۆیه و له پاش نیوه رو ی روژی
چوارشه مه له گورستانی ده رویش خدر له ته ک ماموستا و برای
گه وره ی نه بیژن ، هه زار سلاو له گیای پاکی شیخ نورالدین بی
که له مساوه هه ر خزمه تی نه ته وه و گه له که ی کردوه وه هه رده م
هه ولی داوه میله ته که ی به سه ر به رزیو سه رفرازی بژیت .

سه رچاوه کان

ئه م مه علوماته له ماموستای به ریز عبدالمجید شیخ نورالدین

وه رگه راوه .